

<https://doi.org/10.36719/2706-6185/43/37-42>

Allahverdi Məmmədli
Bakı Dövlət Universiteti
filologiya elmləri doktoru
allahverdimammadli1956@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-7936-5507>

Ədəbi məktəb və onun əsas prinsipləri

Xülasə

Məqalədə ədəbi məktəbin mahiyyəti və məzmunu tədqiq olunur. Qeyd edilir ki, sənət aləminə və xüsusən bədii söz sənətinə xas olan ədəbi məktəb öz dərin məzmunu və siqləti ilə bütöv bir yaradıcı nəslin öz dövrünün və özündən sonrakı nəsillərin bu məktəbi örnək seçməsi mahiyyəti daşıyır.

Ədəbi məktəb xüsusi bir yaradıcılıq cərəyanıdır ki, onun yaradıcıları məxsusi bir üslub və bədii ifadə vasitələri kəşf edir və həmin kəşfdən dövrün müəyyən yaradıcı qüvvələri bəhrələnərək elə bu üslubu, həmin ideya-bədii xüsusiyyətləri yaradıcı şəkildə zənginləşdirərək yazıb yaradırlar. Bu ədəbi məktəbin hüdudları daxilində müəyyən olunmuş yaradıcılıq metodu əsasında ədəbi proses davam etdirilir.

Məqsəd həm də ədəbi məktəbin əsas prinsiplərini elmi tədqiqata cəlb etmək, bu prinsiplərin nələrdən ibarət olduğunu göstərməkdir. Əqidəli, geniş dünyagörüşlü, yeni üslubda yazıb yaranan insanların əməl birliyini ortaya qoymaqdır.

Məqalədə həmçinin mükəmməl ədəbi məktəb nümunəsi kimi “Molla Nəsrəddin” jurnalının xüsusiyyətləri araşdırılır.

Araşdırmalar belə bir elmi *nəticəyə* gəlməyə əsas verir ki, ədəbi məktəblə yeni ədəbi mərhələnin əsası qoyulur. Geniş mənada ədəbi məktəb ədəbi eranın başlanğıcıdır. Ədəbi qüvvələr ədəbi örnəklər yaradır, bu məktəbin bədii, estetik qanunlarını formalaşdırır və inkişaf etdirir.

Açar sözlər: *ədəbi məktəb, əqidə, yeni üslub, “Molla Nəsrəddin”, “Füyuzat”, Cəlil Məmməd-quluzadə*

Allahverdi Mammadli
Baku State University
Doctor of Philology
allahverdimammadli1956@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-7936-5507>

The Literary School and Its Fundamental Principles

Abstract

This article explores the essence and content of the literary school, particularly within the realm of art and, more specifically, the art of the written word. It is emphasized that the literary school is defined by a generation of creators who, recognizing its relevance, adopt it as a model for their time and for future generations.

The literary school represents a distinct creative movement in which its practitioners discover unique styles and methods of artistic expression. By harnessing the prevailing creative forces of their time, they develop and define this style, enriching it with their own ideological and artistic contributions. Within the framework of a literary school, the literary process continues to evolve based on the established creative method.

The goal of this article is to integrate the basic principles of the literary school into scientific research, outlining their core components and demonstrating the unity of vision among its

practitioners. These creators, who possess a broad outlook and a deep conviction, contribute to the development of a new style in their works.

Additionally, the article examines the features of the journal *Molla Nasraddin* as an exemplary representation of a literary school.

The research leads to the conclusion that the establishment of a literary school marks the beginning of a new literary phase. In a broader context, a literary school signals the dawn of a literary era, during which literary figures establish new norms, shaping and developing the artistic and aesthetic principles of the school.

Keywords: *Literary school, conviction, new style, "Molla Nasraddin", "Fuyuzat", Jalil Mammadguluzadeh*

Giriş

Ədəbi məktəblərin ayrı-ayrı nümayəndələri haqqında yazılsa da, ədəbi məktəb və onun prinsipləri haqqında indiyədək konkret elmi-nəzəri fikirlər ortaya qoyulmamışdır.

Sənət aləminə və xüsusən bədii söz sənətinə xas olan ədəbi məktəb öz dərin məzmunu və siqləti ilə bütöv bir yaradıcı nəslin öz dövrünün və özündən sonrakı nəsillərin bu məktəbi örnək seçməsi mahiyyəti daşıyır.

Tədqiqat

Ədəbi məktəb xüsusi bir yaradıcılıq cərəyanıdır ki, onun yaradıcısı məxsusi bir üslub və bədii ifadə vasitələri kəşf edir və həmin kəşfdən dövrün müəyyən yaradıcı qüvvələri bəhrələnərək elə bu üslubu, həmin ideya-bədii xüsusiyyətləri yaradıcı şəkildə zənginləşdirərək yazıb yaradırlar. Bu ədəbi məktəbin hüduqları daxilində müəyyən olunmuş yaradıcılıq metodu əsasında ədəbi proses davam etdirilir.

*Məqsəd*imiz həm də ədəbi məktəbin əsas prinsiplərini elmi tədqiqata cəlb etməkdir. Bu prinsiplərin nələrdən ibarət olduğunu göstərməkdir. Əqidəli, geniş dünyagörüşlü, yeni üslubda yazıb yaradan insanların əməl birliyini ortaya qoymaqdır.

Məqalədə həmçinin mükəmməl ədəbi məktəb nümunəsi kimi "Molla Nəsrəddin" jurnalının xüsusiyyətləri araşdırılır.

Ədəbi məktəb müəyyən dünyagörüşü, ədəbi maraq dairəsi, bədii zövqü cəhətdən bir-birinə yaxın olan yazıçıları öz ətrafında birləşdirir. Həm də bu yazıçıları eyni ideya uğrunda mübarizə bir-birinə yaxın edir. Şübhəsiz, bu yazıçılar gerçəkliyin dərk olunmasında, yaşadıkları dövrün mühüm hadisələrinə münasibətdə də eyni düşüncə tərzinə malik olurlar. Onlar öz estetik ideallarını müəyyən üslubi məqamla ifadə edirlər.

Bir məqsədə – milli varlığı qorumağa və inkişaf etdirməyə xidmət edən ədəbi məktəbin nümayəndələri ədəbi meyarlara münasibətdə də eyni cür fikirləşirlər və oxşar üslubla yazıb yaradırlar. Ona görə bu yazıçıların yaradıcılığında müəyyən ideya-bədii xüsusiyyətlər vardır. Nədir o xüsusiyyətlər? Dövrün, mühitin başlıca hadisələrini seçmək, qələmə almaq və qiymətləndirmək, müəyyən süjet quruluşuna riayət etmək, xarakteri tipikləşdirmək, həyat hadisələrini müəyyən bədii ifadə vasitələri və dil xüsusiyyətləri ilə işıqlandırmaq. Bununla da, müəyyən bədii-estetik dəyərlər sistemini ortaya qoymaq, həyatın və cəmiyyətin mənfi və müsbət cəhətlərini bədii ifadə vasitələrinin imkanlarından istifadə etməklə sənətkarlıqla və dolğun əks etdirmək.

Tarixdə elə xalqlar var ki, onlar özlərinin bütöv bir ədəbi irsini məktəb kimi qəbul edir. Qədim yunan nəsr, fars şeiri, yapon lirikası, fransız romanı həmin xalqlar tərəfindən məktəb kimi öyrənilir. Ədəbi metodlar da məktəbə çevrilə bilər. Bu ədəbi metodlardan daha çox romantizm, realizm, klassisizm məktəb kimi şəhr olunur. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində elə dövr olub ki, həmin dövrdə hər hansı bir janr üstünlük təşkil edib və aparıcı rol oynayub. Qəzəl janrının, aşıq şeiri janrının üstünlüyü ilə səciyyələnən dövrlərdə məhz qəzəl məktəbi, aşıq məktəbi yaranmışdır.

Ədəbi məktəbin əsas prinsipləri

Fikrimizcə, ədəbi məktəbin prinsipləri, əsasən, əqidə birliyi, estetik idealın yaxınlığı və yenilikdir.

Əqidə birliyi – vətənin, millətin azad və xoşbəxt yaşaması, milli-mənəvi dəyərlərin inkişaf etdirilməsi yolunda çalışmaqdır. Estetik idealın yaxınlığı – müəyyən dünyagörüşü, dövrün mühüm

hadisələrinə, milli mənəvi dəyərlərə münasibət baxımından eyni tərzdə düşünmək. Yenilik – ədəbi-bədii və publisist yaradıcılıqda tamamilə yeni üslub, yeni istiqamət, yeni metod yaratmaq.

Vətən qeyrəti çəkən, millət yolunda çarpışan, ana dili uğrunda mübarizə aparan ədəbi məktəbin nümayəndələri eyni əqidəyə malik olanda, milli əqidəyə axıradək sadıq qalanda yüksək bədii zövqlə dəyərli əsərlər yaradırlar.

Bədii sənətkarlıq baxımından oxşarlığı ilə seçilən ədəbi qüvvələri tapmaq və vahid ideya ətrafında birləşdirmək vətəninə, millətini, ana dilini sonsuz məhəbbətlə sevən, tükənməz yaradıcılıq potensialına malik olan, yüksək təşkilatçılıq bacarığı ilə fərqlənən dahi insanlara məxsus bir xüsusiyyətdir.

XX əsrin əvvəlində Cəlil Məmmədquluzadə və Əlibəy Hüseynzadə yaratdıqları məktəblər vasi-təsilə Azərbaycan ədəbiyyatına yenilik bəxş edərək tənqidi realizm və romantizm ədəbi cərəyanlarının əsasını qoymuşlar. Nədən və kimdən yazılmasından, bəhs edilməsindən asılı olmayaraq, bu yeni yaradıcılıq üslubunun müəllifləri mövzuya yanaşma tərzini, məsələyə münasibəti dəyişmişlər. Həyatı, ictimai gerçəkliyi, insanların düşünə bildiklərini və düşünə bilmədiklərini anlatmış və onları istiqlal uğrunda mübarizəyə inandırmışlar. Beləliklə, “Molla Nəsrəddin” və “Füyuzat” ədəbi məktəblərinin nümayəndələri ədəbiyyatda tarixi dönüş etmiş, özündən əvvəlki yaradıcılıq ənənələrindən tamamilə fərqli şəkildə yazıb yaratmışlar.

Həm də gərək ədəbi məktəbin bacarıqlı şagirdləri olsun, müəllimin tapşırıqlarını tez qavrasınlar və mükəmməl icra etsinlər ki, gələcəkdə həmin məktəbin adlı-sanlı yetirməsi olmaq şərəfinə nail ola bilsinlər. “Molla Nəsrəddin” və “Füyuzat” ədəbi məktəblərinin Azərbaycan ədəbiyyatında layiqli yer tutan çox görkəmli nümayəndələri var.

Tədqiqatçıların ümumi fikrinə görə, “ədəbi məktəb bədii söz sənətinin elə nümunələri ətrafında formalaşır və davam edir ki, bu nümunələr məhz yarandığı dövrdə artıq klassik mahiyyət daşıyır” (Nevskiy zritel, 1773). Bu klassik mahiyyət “o qədər güclü olur ki, digərlərini cəlb edir və bütöv bir nəslin yaradıcılıq kredoşuna çevrilir” (Orlov, 1971, s. 744).

Əlbəttə, hər ədəbi məktəbin də bir başlanğıcı, ilkin bir faktı var. Yaradıcı sənətkar sonradan ədəbi məktəbə çevriləcək bədii dünyanı orijinal, əvvəlkindən fərqli şəkildə ortaya qoyur. Bunun üçün o, bütün yaradıcılıq potensialını, istedadını səfərbər edir.

Görkəmli rus tənqidçisi N. Potapov dünya şöhrətli yazıçı Çingiz Aytmatovun “Əsrdən uzun gün” romanı barədə danışarkən maraqlı müşahidə ilə çıxış edir: “Belə bir əsərin yaranmasına nə qədər vaxt lazım olmuşdur? Əgər bu əsərin “pasport” faktlarına inasaq-dörd ay... və Çingiz Aytmatovun bütün həyatı, insanın, sənətkarın, ictimai xadimin ömrü” (Potapov, 1982, s. 454).

Ədəbi məktəb səviyyəsinə başlanğıc olan əsərlər də sənətkarın bütöv ömrünün məhsuludur. Azərbaycanda ədəbi məktəblərin görkəmli tədqiqatçısı professor Mir Cəlal bu barədə danışarkən göstərir ki, “Azərbaycan ədəbi məktəblərinin tədqiqinə həsr olunan əsərlərdə vəzifə təkcə əsas üslubların yaranması, inkişaf və xasiyyətnaməsini vermək deyil, həm də Azərbaycan ədəbiyyatında əmələ gələn tarixi dönüşün köhnə, sxolastik ədəbiyyat ilə yeni ədəbiyyatın fərqi bu spesifik məfkurə sahəsində necə əks olduğunu göstərməkdən ibarətdir” (Mir Cəlal, 2004, s. 32). Əslində, bu filoloji fikir ədəbi məktəblərin tədqiqində bir açar rolu oynayır. Məsələn, əgər “Molla Nəsrəddin” nəşr edilənə qədər Azərbaycan satirik publisistikası demək olar ki, yox idi” (Həbibbəyli 2009, s. 253), onda bu publisistika artıq böyük, möhtəşəm bir məktəbin başlanğıcından xəbər verir. Lakin hər böyük ədəbi yaradıcılığın məktəbə çevrilməsi həm də zamanın tələbi ilə, ilkin çağında zaman kontekstində baş verir. Əlbəttə, “Azərbaycanda nəzəri-estetik və ədəbi-bədii fikir – düşüncə tərzini tarixin ən qədim zamanlarından bu günədək daim zənginləşməkdə olub, bir sıra görkəmli şəxsiyyətlər yetişdirib, bədii- sənətkarlıq metod və cərəyanlarının inkişafına təkan verib” (Vəliyev, 1999; Həbibbəyli, 2007).

XX əsr Azərbaycan üçün bir dövlət, bir millət kimi ideologiyasını, psixologiyasını və milli mədəniyyətini bütün zənginliyi, özünəməxsusluğu ilə bəyan edəcək və sübuta yetirəcək mühüm tarixi mərhələ rolunu oynadı. XX əsrin əvvəllərinin intibahını təkcə çeşidli, sənət əlvanlığı və mədəni-elmi inkişafı təmin etmədi. Bu intibahı həm də o dövrün mürəkkəb ziddiyyətləri, münaqişələri, ictimai-tarixi, siyasi-iqtisadi təzadları və sıçrayışları da təmin etdi.

Belə bir həqiqət də mövcuddur ki, hər əsrin başlanğıcı özünü yeni keyfiyyətlə, yeni ideyalarla göstərir. XX əsrin başlanğıcı da belə oldu. Azərbaycan ədəbi, bədii, publisistik yaradıcılıq dünyası bu dövrdə yeni ideallar uğrunda mübarizəyə başladı. “Nəzəri qidasını demokratik ədəbiyyatdan alan, mənbəyini Mirzə Fətəli dramlarından, materialını isə o zamankı Azərbaycan müstəmləkə vəziyyətindən, köhnə həyat və məişətdən alan XX əsrin ibtidasında” (Mir Cəlil, 2004, s. 24) bir çox ideyalar və problemlər vardı ki, məhz azərbaycançılıq bunların önündə gedirdi. Bu başlanğıc, bu yeni yanaşma tərzii hətta məktəb tərzinə yüksələn bir aləmə, fakta çevrildi.

Mükəmməl ədəbi məktəb nümunəsi: “Molla Nəsrəddin” jurnalı

“Molla Nəsrəddin” türk-müsəlman ölkələrində ilk dəfə nəşr olunan satirik jurnaldır. Jurnal Yaxın Şərqi ölkələrində yayılmış, xalqların oyanışında və azadlıq uğrunda mübarizəsində mühüm rol oynamışdır. Yayıldığı ölkələrdə satirik mətbuatın və ədəbiyyatın, demokratik ictimai fikrin inkişafına təsir göstərmişdir. “Molla Nəsrəddin”, əsasən, Şərqi xalqlarının həyatını əks etdirsə də, Qərbin standartlarına uyğun formada nəşr olunurdu. O, zamanənin ən mütərəqqi və zəruri mətləblərinin, ideya və ideallarının həm qüdrətli carçısı oldu, həm də onların hansı professionallıq üsulları ilə təcəssüm olunacağını əyani nümunələrlə sübuta yetirdi.

“Molla Nəsrəddin” məktəbi Azərbaycan ədəbi mühitində hadisədir. Bu məktəb təkcə ədəbi deyil, həm də ictimai-siyasi hadisədir.

Demokratiya və azadlıq uğrunda mübarizə molla-nəsrəddinçilərin yaradıcılıq məqsədi olmuşdur. Demokratiya və azadlıq uğrunda mübarizə isə təhsilə yiyələnməklə, hüququ anlamaqla mümkündür. Ona görə molla-nəsrəddinçilər yaradıcılıqlarının lap ilk ədəbi faktlarında insanın, vətəndaşın özünüdərk problemini ön sıraya çəkirlər.

Molla-nəsrəddinçilər ifadə azadlığı, bilgi azadlığı, insan və vətəndaş hüquqları, cəmiyyətdə gedən proseslərin demokratikləşdirilməsi ilə bağlı ideyaları ilk dəfə olaraq jurnal vasitəsilə ictimai həyata, bədii üsullarla ədəbiyyata gətirmişlər. Azərbaycanda azadlıq, dövlət müstəqilliyi və demokratiya uğrunda son yüzillikdə, hətta indinin özündə də aparılan mübarizəni Cəlil Məmmədquluzadəsiz və “Molla Nəsrəddin” jurnalı olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil.

Çar hökuməti dövründə fanatizm, cəhalət, əsarət, sovet dönəmində milli dəyərlərin məhv edilməsi əleyhinə qarşı mübarizə aparən molla-nəsrəddinçilər, indi də ölməz bədii əsərləri ilə özünüdərkə, soykökə qayıdırsa, inkişafa xidmət edirlər. Həqiqətən, molla-nəsrəddinçilik – xalqın mədəniyyətinin zənginləşməsinə, millətin siyasi cəhətdən ayıqlığına və öz hüququnu anlamasına kömək edir.

Cəlil Məmmədquluzadənin ətrafında birləşən ədəbi qüvvələr Azərbaycanın ən ciddi problemlərini gündəmə gətirirdilər. Onların mövzu dairəsi çox geniş idi. Təkcə tənqidi realizm ədəbi cəbhəsində birləşən molla-nəsrəddinçilərin deyil, maarifçi realistlərin də, romantiklərin də ana mövzusu o dövrün ağır problemləri idi. XX əsrin əvvəllərində mövhumat, avamlıq, cəhalət, təhsil, qadın azadlığı kimi məsələlərdən həm maarifçi realistlər, həm romantiklər, həm də tənqidi realistlər yazırdılar. Lakin “Molla Nəsrəddin” məktəbini təmsil edən ədəbi qüvvələri digərlərindən fərqləndirən cəhət tamamilə başqa idi. Fərq mövzuda deyil, yanaşma tərzində, münasibətdə idi.

Cəlil Məmmədquluzadə ətrafına adamları təkcə istedadına görə deyil, həm də vətəndaşlıq keyfiyyətinə görə yığırdı. Molla-nəsrəddinçilərin yüksək vətəndaşlıq qayələrindən danışarkən görkəmli Azərbaycan şairi Məmməd Arazın misraları yada düşür: “Vətən daşı olmayandan, olmaz ölkə vətəndaşı”. Cəlil Məmmədquluzadə və digər molla-nəsrəddinçilər vətənin tale yükünü çiyinlərində daşmış, hər ağır-acısını ürəklərində yaşatmışlar. Molla-nəsrəddinçilərin hər birinin bədii yaradıcılığında Vətənin və vətəndaşın həyatı, taleyi, Azərbaycan insanını kamil görmək səyləri və istəkləri dayanır.

Molla-nəsrəddinçilərin ədəbiyyat tariximizdə silinməz iz qoymalarının, böyük uğur qazanmalarının bir səbəbi də onların milli psixologiyayı dərinləndirən bilmələri idi. Onlar milli psixologiyanın bədii əksini çox böyük ustalıqla ədəbiyyata gətirmişlər. Bunun üçün mövzular tapmışlar, formalar kəşf etmişlər, bədii təsvir vasitələri yaratmışlar.

Molla-nəsrəddinçilər milli psixologiyayı böyük sərrastlıqla duya bilir və bu milli psixologiyanın bədii əksini, konkret təzahürlərini bədii yaradıcılıqlarında ifadə etməyi bacarırdılar. Bununla əlaqədar mövzu və məzmun, bədii təsvir vasitələri, əlbəttə ki, dəyişir və adi əhvalatlar, böyük həqi-

qətlər önə keçir, yüksək bədii təcəssümünü tapırdı. Bu psixoloji məqam, əslində, çox əhəmiyyətli idi. “Molla Nəsrəddin”in ümumi ruhundakı qüdrətli xəlqilik də ilk növbədə, bu cəhətlə bağlı idi. Beləliklə, hələ Mirzə Fətəli Axundzadədən başlanan realist, demokratik ədəbiyyat daha yüksək keyfiyyət və məzmun pilləsinə yüksəldi.

XX əsrin əvvəllərində “Azərbaycanda və Şərqdə yalnız görkəmli sənətkarların adı ilə bağlı olan ədəbi məktəblər mövcud idi. Nizami ədəbi məktəbi, Füzuli, Nəvai, Mirzə Fətəli Axundzadə ədəbi məktəbləri...” (Həbibbəyli, 2007). Nəzərə alınmalıdır ki, yüz il bundan əvvəl Azərbaycan müstəmləkə bir ölkə idi. Və bu dövrdə Azərbaycanda həm feodalizm, həm də kapitalizm mövcud idi. Yəni bu dövrdə tarixi şərait öz-özlüyündə bir neçə ictimai-siyasi formasıyanın, bir növ müştərk təzahürünü təmsil edirdi. Eyni halı, vəziyyəti, eyni paralel inkişafı biz mədəniyyətdə, sənətdə, ədəbiyyatda da görürük. Ədəbiyyat, memarlıq, musiqi, publisistika, ədəbiyyatşünaslıq, nəşirlik, rəssamlıq, teatr sənəti 10-15 il ərzində bir əsrə bərabər inkişaf yolu keçdi.

XX ərin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi mühitinin varlığını, gerçəkliyimizi və haqq səsimizi duyurmaq vəzifəsini öz çiyinə götürən ziyalılar ədəbi yaradıcılığın yeni metodlarını yaradaraq iki möhtəşəm məktəbin – “Molla Nəsrəddin” və “Füyuzat” ədəbi məktəblərinin əsasını qoymuşlar. “Ötən bir əsrdən artıq dövr ərzində hələlik satirik-demokratik mətbuatın inkişafı sahəsində “Molla Nəsrəddin”dən, romantik istiqamətdə isə “Füyuzat”dan uca zirvə fəth edilməmişdir” (Həbibbəyli, 2010).

Nəticə

Ədəbi məktəb və onun prinsiplərinin elmi təhlili müəyyən nəticələrə gəlməyə əsas verir. Araşdırmalar göstərir ki, ədəbi məktəbin prinsipləri əsasən, əqidə birliyi, estetik idealın yaxınlığı və yenilikdir. Bu prinsiplərə əməl edən ədəbi məktəbin nümayəndələri əməl dostlarına çevrilirlər. Xalq taleyinə bağlılığın, gerçək həqiqətlərə diqqətin nəticəsində molla-nəsrəddinçilərin ədəbi-bədii və publisist yaradıcılığı həm milli tarixin konkret dövrünün ensiklopediyası rolunu oynayır, həm də özümüzü islahın təcrübə məktəbi kimi müstəsna əhəmiyyət daşıyır.

Ədəbi məktəbin yaranması ilə Azərbaycan ictimai-mədəni həyatında islahatçılıq hərəkatı güclənir, milli özünüdərk, özünüdəhlil, özünüdəşkil və özünüdəsdiq işinə geniş imkan açılırdı. Ədəbi məktəbin nümayəndələri xalqın mədəni tərəqqi konsepsiyasını formalaşdırır, milli maarifçilik əsasında realizm ədəbi cərəyanını populyarlaşdırırlar.

“Molla Nəsrəddin” yeganə ədəbi məktəbdir ki, daha çox sayda tanınmış ədəbi qüvvəni öz ətrafında birləşdirmiş və onları istiqamətləndirmişdir.

Ədəbi məktəbin yaradıcısı kəşf etdiyi yaradıcılıq üslubu və janrları ilə öz məfkurəsini və estetik idealını ifadə edir. Bunun üçün əvvəlcə özünün yeni təlimini yaradır. Ədəbi məktəbin uğurlu fəaliyyəti üçün istedadları bir araya gətirir və onları lazımınca təlimatlandırır. “Molla Nəsrəddin” ədəbi məktəbinin hamisi və yaradıcısı Cəlil Məmmədquluzadə eyni məsləkə qulluq etməyə, eyni üslubda yazmağa qadir olan yaradıcı qüvvələri öz ətrafına toplamaqla bu vəzifəni layiqincə yerinə yetirmişdir.

Bütün bunlara görə gəldiyimiz nəticə ondan ibarətdir ki, “Molla Nəsrəddin” ədəbi məktəbi bir küll halında azərbaycançılığın yaradıcısıdırsa, bu məktəbin ayrı-ayrı nümayəndələri həmin ideyanın daşıyıcısı kimi öz fərdi yaradıcılıqlarında nümunədirlər.

Ədəbi məktəblə yeni ədəbi mərhələnin əsası qoyulur. Geniş mənada ədəbi məktəb ədəbi eranın başlanğıcıdır. Ədəbi qüvvələr ədəbi örnəklər yaradır, bu məktəbin bədii, estetik qanunlarını formalaşdırır və inkişaf etdirir.

Ədəbiyyat

1. Həbibbəyli, İ. (2007). *Ədəbi-tarixi yaddaş və müasirlik*. Nurlan.
2. Həbibbəyli, İ. (2010, 15 iyul). “Molla Nəsrəddin” məktəbi. *“Azərbaycan” qəzeti*, 150.
3. Həbibbəyli, İ. (2009). *Cəlil Məmmədquluzadə mühiti və müasirləri (təkmilləşdirilmiş ikinci nəşri)*. Əcəmi.
4. Mir Cəlil. (2004). *Azərbaycanda ədəbi məktəblər* (ön sözün müəllifi və çapa hazırlayan: Təhsin Mütəllibov). Ziya-Nurlan.

5. Vəliyev, Ş. (1999). "Füyuzat" ədəbi məktəbi. Elm.
6. Zhurnal "Nevskiy zritel", 28. (1773).
7. Orlov, V. N. (1971). *Puti i sud'by*. Sovetskiy pisatel.
8. Potapov, N. (1982). *Mir cheloveka i chelovek v mire. Kniga Literatura i sovremennost. Khudozhestvennaya literatura.*